

ΤΑΣΟΣ ΓΙΑΝΝΑΡΑΣ (1920 - 1977)

Τὴν 1η Δεκεμβρίου ὁ Τάσος Γιανναρᾶς ἔφυγε βίαια καὶ ἀπροσδόκητα ἀπὸ τὴ ζωὴ. Χάσαμε ἓναν ἄνθρωπο μὲ σπάνιες ἀρετὲς καὶ γνώσεις. Ἡ τιμιότητά του — ποτὲ δὲν ὑπέκυψε σὲ συναλλαγές —, ἡ εὐθύτητά του καὶ ἡ εὐαισθησία του, ἦταν συνδυασμένες μὲ πλατιά καὶ στέρη γνῶση σ' ἓνα πνεῦμα κριτικὸ καὶ συνάμα εὐέλικτο ποὺ δὲν ἔχανε τὴν αἴσθησι τῆς ἀπόχρωσης. Δημοκράτης, φυλακίστηκε ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὸν Ἰούνιο τοῦ 1944 καὶ βγῆκε ἀπὸ τὸ Χαϊδάρι μὲ τὴν ἀπελευθέρωση. Στὴν ἐπάρατη ἑπταετία ἔδρασε ὡς μέλος τοῦ Προεδρείου τῆς Γερμανοελληνικῆς Δημοκρατικῆς Ἑταιρείας, ποὺ εἶχε ὡς σκοποὺς τῆς τὴν ἐνημέρωση τῆς διεθνοῦς κοινῆς γνώμης γιὰ τὸ ἀνελεύθερο καθεστῶς τῆς 21. Ἀπριλίου καὶ τὴν ἀποστολὴ οἰκονομικῆς βοήθειας στὶς οἰκογένειες πολιτικῶν κρατουμένων· ἔκανε ὀμιλίες, ὑπέβαλε ὑπομνήματα, ἀγωνίστηκε ὅπως μποροῦσε.

Ἡ σταδιοδρομία του δὲν ἦταν εὐκόλη στὰ πρῶτα βήματα. Γεννήθηκε στὴ Σύμη τὸ 1920 καὶ τέλειωσε τὸ γυμνάσιο στὸ Μεσολόγγι, ὅπου πέρασε τὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ χρόνια του. Ἀφοῦ τέλειωσε τὴ φιλοσοφικὴ σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1946) ἀσχολήθηκε ὅπως γράφει «μὲ ποικίλην συγγραφικὴν καὶ μεταφραστικὴν ἐργασίαν πρὸς βιοπορισμόν. . . λόγω ἀδιοριστίας». Μετὰ τὴ στρατιωτικὴ του θητεία (1950 - 52) διορίστηκε στὴ Μέση Ἑκπαίδευση στὸ Μεσολόγγι. Ἀπὸ τὸ 1955 - 57 μετεκπαιδεύεται στὸ Διδασκαλεῖο τῆς Μέσης Ἑκπαίδευσης καὶ λίγο πρὶν τελειώσει κερδίζει μιὰ ὑποτροφία τοῦ ΙΚΥ καὶ φεύγει γιὰ τὸ Freiburg τῆς Γερμανίας ὅπου παρακολουθεῖ μαθήματα μὲ τοὺς Eugen Fink, Max Müller, W. Szilasi, A. Gundert, Fränkel καὶ τὸ 1960 ἀναγορεύεται διδάκτωρ. Ἐπιστρέφει στὴν πατρίδα καὶ τοποθετεῖται στὸ Βαρβάκειο. Τὸ 1962 μετέχει στὴν ἐκπαιδευτικὴ ἀποστολὴ τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας καὶ λίγο ἀργότερα ἐκπροσωπεῖ τὴν Ἑλλάδα σὲ εἰδικὸ παιδαγωγικὸ συνέδριο στὸ Salzburg. Τὸ 1963 γυρίζει στὴ Γερμανία ὡς ὑπότροφος τοῦ Ἰδρύματος Humboldt ἀλλὰ διακόπτει τὴν ὑποτροφία μετὰ ἀπὸ πέντε μῆνες, γιατί τὸ Γενάρη 1964 διορίζεται ἐπιστημονικὸς βοηθὸς στὴν ἔδρα τοῦ Eugen Fink. Ὑφηγητὴς ἀναγορεύεται τὸ 1969. Στὸ ἀναμεταξύ, ἀπὸ τὸ 1968 ἀρχίζει τὴ διδακτικὴ του δραστηριότητα ποὺ περιλαμβάνει μαθήματα γιὰ τὸν Hegel, τοὺς Ἑλεάτες, τὸν Kant, τοὺς προσωκρατικούς, τοὺς Κυνικούς καὶ τοὺς Κυρηναϊκοὺς, τὸν Ἡράκλειτο, τὸν Σέξτο Ἐμπειρικό, τὸ Θετικισμό, τὴν ἀναλυτικὴ φιλοσοφία, κ.ἄ. Κάνει σεμινάρια πάνω στὸ Nietzsche, τὸ Θεόφραστο, τὸν Πλάτωνα, τὸν Valéry, τὸν Ἀριστοτέλη, τὴ Στωϊκὴ γραμματικὴ καὶ λογικὴ, τὴν Κοσμολογία (Θεμελιώδεις τύποι), τὸν Popper, τὸν

Hegel (Λίσθητική), τὴν Τύχη καὶ τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὸν Comte. Ἀκόμα, συμμετέχει σὲ εἰδικὰ σεμινάρια ὅπως τὸ σεμινάριο γιὰ τὸν Ἡράκλειτο μὲ τοὺς Heidegger καὶ Fink, ὀργανώνει σειρὲς διαλέξεων, κάνει ὁμιλίες. Τὸ 1970 τὸ τυραννικὸ καθεστῶς τῆς Ἑλλάδας τὸν ἀπολύει ἀπὸ τὴ θέση τοῦ δημόσιου ἐκπαιδευτικοῦ λειτουργοῦ. Τὸ 1974 ἐκλέγεται καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Freiburg. Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1975 ἐκλέγεται τακτικὸς καθηγητὴς τῆς ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ προτιμᾶται νὰ γυρίσει στὴν πατρίδα του γιὰτὶ φιλοδοξεῖ νὰ συμβάλει στὴν ἀνύψωση τοῦ φιλοσοφικοῦ ἐπιπέδου τοῦ τόπου μὲ τὰ μαθήματα, τὶς διαλέξεις του καὶ τὸν ἐμπλουτισμὸ τῆς γραμματολογίας μας μὲ κείμενα τῶν Kant, Hegel, κ.ἄ. Ἀλλοίμονο, πρόλαβε νὰ μᾶς δώσει μόνο τὸ πρῶτο μέρος τῆς Κριτικῆς τοῦ Καθαροῦ Λόγου τοῦ Kant.

Στὸ ἔργο του διακρίνονται δύο κύκλοι. Ὁ πρῶτος εἶναι κυρίως λογοτεχνικὸς μὲ κέντρο τὴν ἑλληνικὴ καὶ τὴ γαλλικὴ κουλτούρα. Συνεργάζεται στὰ περιοδικὰ *Κύκλος*, *Νέα Ἐστία*, *Νεοελληνικὴ Λογοτεχνία*, *Ποιητικὴ Τέχνη*, *Γράμματα*, *Μακεδονικὲς Ἡμέρες*, κ.ἄ., γράφει ποιήματα (Τὰ Τραγούδια τοῦ Ἀνήλιαγου, 1952), μεταφράζει καὶ ἐρμηνεύει φιλοσοφικὰ τὸν Valéry (Τὸ Παραθαλάσσιο Νεκροταφεῖο, 1940, Ἡ Νεαρὴ Μοῖρα, 1963) καὶ ἀναλύει τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Ἀπόστολου Μελαχρινοῦ (Τὰ Φίλτρα Ἐπωδῶν τοῦ Α.Π., 1939, Προλεγόμενα στὴν ποίηση καὶ τὴν Αἰσθητικὴ τοῦ Ἀπολλώνιον τοῦ Α. Μελαχρινοῦ, 1947) καὶ τὸ μεταφραστικὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ Καίσαρα Ἐμμανουήλ (1949). Τὴν πρώτη αὐτὴ περίοδο ὁ Γιανναρᾶς συνεργάστηκε καὶ μὲ τὴν ὁμάδα τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου ποὺ δημοσίευε τὸ Bulletin Analytique de la Bibliographie Hellénique.

Ὁ δεῦτερος κύκλος τῆς δραστηριότητος τοῦ Γιανναρᾶ εἶναι κυρίως φιλοσοφικός. Τόπος τῆς σκέψης του εἶναι τὸ τρίγωνο ποὺ ὀρίζουν ἡ φαινομενολογία, ἡ σύγχρονη διαλεκτικὴ καὶ ὁ ρασιοναλισμὸς τοῦ Popper. Ἡ διδακτορικὴ του διατριβὴ (Τύχη καὶ κίνηση στὸν Πλάτωνα¹, 1960) καὶ ἡ διατριβὴ γιὰ τὴν ὑψηγεία του (Ἡ ἐγγελιανὴ ἐρμηνεία τῆς Ἀντιγόνης καὶ τὸ πρόβλημα τῆς ἀτομικεύσεως, 1968, ἀδημοσίευτη), δείχνουν τὴν εὐρύτητα τῆς θεματικῆς του. Ἀνάμεσα στὰ γραφτά του τῆς δεύτερης περιόδου ἐπισημαίνουμε μερικὰ ἐνδεικτικά: «Ἡ ἑλληνικὴ ἐλευθερία. Μιὰ ἀπόπειρα σκιαγραφίσεως τῆς ὄντολογίας της» (Δελτίον ΟΛΜΕ, 1962), Ἡ δυαδικὴ ὑπόσταση τῆς τραγωδίας καὶ ἡ μεταφυσικὴ ἐρμηνεία της (Ἀθήνα, 1964), Ἡ προοπτικότητα τῆς ἑλληνικῆς σκέψης (περιοδικὸ Philosophische Perspektiven, 1969), Ὁ Martin Heidegger καὶ ἡ σχέση του μὲ τὴν φιλοσοφικὴ παράδοση (Hellenika, 1970 - 71), Ἡ ἀρχὴ τῆς Φιλοσοφίας καὶ ἡ φιλοσοφία τῆς ἀρχῆς (Ἐναρκτήριο μάθημα 1969, Freiburg), Bertrand Russell (Hellenika 1970), Ζήνων Κιτιεύς, ὁ ἰδρυτὴς τῆς Στοᾶς (Hellenika, 1970 - 71), Τὸ ἐπιχείρημα τοῦ Ἀρχύτα καὶ ὁ Κοσμολογικὸς προσδιορισμὸς τοῦ «ἐξωκόσμου» (1973, Βα-

1. Μεταφράζω τοὺς γερμανικοὺς τίτλους ἀπὸ τὸ Ὑπόμνημα τοῦ 1975.

σιλεία και Στουτγάρδη), Πλάτων και Κ. R. Popper. Κριτική τῆς πολιτικῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνα (1973), ὁ Μάρξ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία (Freiburg, 1973), Γιὰ τὴ δικαίωση τῆς Αἰσθητικῆς μὲ τὴν καχυποψία ἐναντίον της (Βέρνη καὶ Μόναχο, 1974), Ἡ ποίηση τοῦ Hölderlin στὴ φιλοσοφικὴ σκέψη τοῦ M. Heidegger (Ἀθήνα 1977).

Στὴν ἐξέλιξή της, ἡ σκέψη τοῦ Γιανναρᾶ δὲν παύει νὰ διατηρεῖ τοὺς δεσμούς της μὲ τὴ λογοτεχνία καί, συνάμα, ἀπομακρύνεται σταδιακὰ ἀπὸ τὸν ὑπαρξισμό· μὲ τὴν στροφὴ πρὸς τὴν ἐπιστημολογία, γίνεται ὅλο καὶ πὼ κριτικὴ ἀπέναντι στὴ φαινομενολογία. Τὸ ἔργο του περιμένει τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο ποὺ θὰ τὸ ἀναλύσει καὶ θὰ τὸ ἀξιολογήσει ὥστε ἡ πνευματικὴ παρουσία τοῦ Γιανναρᾶ νὰ δώσει τοὺς καρπούς της.

Ἐφυγες! Καλὸ ταξίδι στὴν ἄγνοια καὶ στὴ σιωπὴ
.....
καλὸ ταξίδι στὴ νύχτα ποὺ σὲ πῆρε στὸ καράβι της
καὶ σὲ ταξιδεύει κάτω ἀπὸ καινούργιους ἀστερισμούς

(Οἰκόσημα Πένθους, IV ἀπὸ τὰ «Τραγοῦδια τοῦ Ἀνήλιαγου»).

Η. Χριστοδουλίδης²

2. Ἐπιθυμῶ νὰ εὐχαριστήσω τὸ Δρ. Μ. Δημητρακόπουλο γιὰ τὴ βοήθειά του στὴ σύνταξη τῆς σύντομης τούτης νεκρολογίας.